

До разової спеціалізованої ради ДФ
58.053.049
Тернопільського національного
педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима
Кривоноса, 2)

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента
Подлевської Нелі Володимирівни
на дисертацію Туровської Ірини Олександрівни тему «Формування
професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у
процесі вивчення гуманітарних дисциплін», поданої на здобуття
наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. У сучасній педагогічній науці багато уваги приділяється питанням удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців медичного профілю. Актуальність цієї теми пов'язана з модернізацією української освіти та стрімким розвитком сфери інноваційних технологій, які, зрештою, впливають на зміну методологічних підходів до організації освітнього процесу у фахових медичних коледжах. Оскільки вся професійна діяльність фахівців медичного профілю невіддільна від процесу комунікації, слід наголосити, що саме від рівня професійно-мовленнєвої компетентності значною мірою залежить результативність виконання завдань професійної діяльності, успішність міжособистісної взаємодії фахівця та пацієнта, медичного працівника та інших фахівців, зрештою – ефективності медичної допомоги.

Медична діяльність є специфічною формою суспільної зайнятості. Медики представляють особливу категорію, яка поєднує кілька видів найбільш значущої суспільної діяльності. Соціально-гуманітарний складник освіти майбутніх медиків є надзвичайно важливим, особливо під час війни. У 2019 р. було прийнято закон «Про фахову передвищу освіту», внаслідок

чого базова освіта медичних сестер стала «фаховою передвищою освітою» та засвідчуватиметься дипломом фахового молодшого бакалавра. Відповідно більше уваги під час навчання майбутніх медиків звертається на формування установки на лікування хвороби, але не достатньо надається формуванню культури спілкування у сфері медичної професійної діяльності. Як зазначає авторка у роботі, спостерігається низький рівень сформованості комунікативних навичок, недостатній розвиток умінь побудови професійних стосунків із колегами, невміння налагоджувати довірливі стосунки з пацієнтами. Це призводить до того, що майбутні випускники-медики не мають достатніх для професійної діяльності комунікативних знань, умінь і навичок, які є не менш важливими, аніж маніпуляції лікування. Викладачі медичних коледжів відчують необхідність вивчення теоретико-практичних підходів до формування означеної компетентності студентів, адже у педагогічній науці прослідковується недостата розробленість методів, форм і засобів формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. З огляду на наведені факти, повністю підтримуємо здобувачку у тому, що формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін потребує виваженого підходу й реального вдосконалення.

Підсилюють актуальність дисертаційного дослідження Ірини Олександрівни суперечності, які виявлені та потребують цілеспрямованого розв'язання під час організації професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 223 Медсестринство. Таким чином, можемо констатувати, що наукове дослідження, яке представлене на захист, є, безумовно, своєчасним та практично спрямованим.

Зміст роботи відповідає поставленим завданням, а суть досліджуваної проблеми – темі дисертації. Дисертантка здійснила продуктивну спробу вирішення поставленої проблеми.

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні й методичні засади професійної діяльності та підготовки фахівців соціономічних професій» (державний реєстраційний номер 0123U104172). Тему дисертації затверджено Вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 4 від 23.11.2021 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою вперше:

– *визначено* сутність та змістову характеристику понять «професійно-мовленнєва компетентність студента-медика», «формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів»; *розроблено модель* формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, яка має блочну структуру (змістово-цільовий, операційно-діяльнісний, результативно-оціночний), що реалізується за допомогою варіативного застосування комплексу форм, методів і тренінгових технологій навчання; *визначено й теоретично обґрунтовано* організаційно-педагогічні умови формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (використання активних форм і методів навчання, що формують систему знань про професійне спілкування, комунікативну діяльність, професійно-мовленнєву компетентність; застосування педагогічного моніторингу та самомоніторингу для отримання об'єктивної інформації про результативність здійснюваного процесу та його оперативну корекцію; створення емоційно-сприятливої атмосфери на заняттях із гуманітарних дисциплін), що забезпечують ефективність розробленої моделі; *запропоновано змістово-процесуальне забезпечення* процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін;

– *конкретизовано* компоненти (мотиваційний, когнітивно-практичний, емотивний), які відображають якість процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін за трьома рівнями (високий, середній та низький);

– *удосконалено* зміст, форми, методи організації та навчально-методичне забезпечення процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін;

– *уточнено* сутність наукових дефініцій «професійна підготовка», «професійна підготовка майбутніх фахівців галузі знань 22 Охорона здоров'я», «професійна компетентність фахівця медичної сфери», «креативність», «організаційно-педагогічні умови», «моніторинг», «педагогічний моніторинг», «інтерактивність»;

– подальшого розвитку набули положення про особливості формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін «Українська мова» та «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Нові факти, одержані здобувачкою. Дисертація Туровської Ірини Олександрівни є дослідженням, що спрямоване на виявлення цінних ідей і позитивного досвіду щодо формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на такі результати, що мають вагому цінність. По-перше, цінним, із погляду педагогічної науки, є здійснення цілісного дослідження проблеми формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. По-друге, значимими є визначення структурних компонентів (мотиваційного, когнітивно-практичного, емотивного) сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін із відповідними показниками і діагностичним інструментарієм. По-третє, вагомими є

розроблена модель та обґрунтовані організаційно-педагогічні умови формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. По-четверте, важливим у практичному плані є розробка й апробація авторського тренінгу «Професійна комунікація. Комфортне спілкування»; добір практичного інструментарію для діагностики професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації Туровської Ірини Олександрівни та змісту публікацій дисертантки дають підстави для висновку стосовно наукової достовірності викладених авторкою результатів. Дисертанткою опрацьовано значний масив наукових джерел (269 найменувань), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Результати дисертаційного дослідження відображено в 15 наукових працях, із яких 4 статті у наукових фахових виданнях України; 1 стаття – у зарубіжному збірнику публікацій; 1 – навчально-методичний посібник, 9 статей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною теоретичною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць і, загалом, не викликає сумніву.

Дисертантка використовує в роботі комплекс методів: *теоретичні*: аналіз теоретичних положень і підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі педагогіки, психології, загального, порівняльного й прикладного мовознавства та узагальнення одержаної інформації для визначення сутності професійної освіти фахівців медичної галузі та дослідження особливостей організації освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти; педагогічне моделювання з метою розробки моделі та перевірки основних теоретичних та методичних положень дослідження; *емпіричні методи*: узагальнення експериментальних даних,

отримання інформації щодо реального стану сформованості професійно-мовленнєвої компетентності у студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; діагностичні методи (спостереження; анкетування; тестування; бесіди; лексичні вправи; аналіз самостійної роботи; робота з діалогами практичного спрямування; методика діагностики мотиваційних орієнтацій у міжособистісних комунікаціях І. Ладанова, В. Уразаєва; методика діагностики рівня емпатичних здібностей В. Бойка, адаптована до дослідження; методика на визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії Є. Рукавішнікової; тест на визначення емоційного стану К. Шрайнера) з метою збирання первинного аналітичного матеріалу; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) для перевірки ефективності застосування моделі та визначення дієвості організаційно-педагогічних умов формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; *методи математичної статистики* (критерій Пірсона) для обробки експериментальних даних, кількісного і якісного аналізу емпіричного матеріалу та інтерпретації результатів дослідження.

Дисертаційна робота Туровської Ірини Олександрівни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ВП «Рокитнівський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради (довідка про впровадження № 731 від 26.09.2023 р.), ВП «Дубенський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради (довідка про впровадження № 262 від 27.09.2023 р.), Фахового медичного коледжу КЗВО «Рівненська медична академія» (довідка про впровадження № 29 від 09.01.2024 р.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (269 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 372 сторінки, основний зміст викладено на 218 сторінках. Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження. Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, аргументувала використання обраних методів дослідження.

У першому розділі – **«Професійно-мовленнєва компетентність студентів медичних коледжів як науково-педагогічна проблема»** – позитивним необхідно відзначити чіткий дефінітивний аналіз компетентнісного підходу у професійній підготовці студентів медичних коледжів («професійна освіта», «професійна підготовка», «професійна освіта фахівців медичної галузі», «компетентнісний підхід», «компетенція», «професійна компетентність», «професійна компетентність фахівця медичної сфери»); ґрунтовний аналіз нормативного забезпечення процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (освітні програми підготовки молодших бакалаврів закладів фахової передвищої освіти: Рівненського фахового медичного коледжу, Рокитнівського фахового медичного коледжу, Дубенського фахового медичного коледжу; програмні компетентності освітніх програм, спрямовані на формування професійно-мовленнєвого складника; зміст комплексу гуманітарних дисциплін означених освітньо-професійних програм щодо можливостей формування професійно-мовленнєвої компетентності: «Українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Українська література», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Зарубіжна література»); визначення компонентно-структурного складу професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів (ключові професійні компетенції; важливість комунікативної компетентності та її складники; змістова характеристика

професійно-мовленнєвої компетентності та її структурні складники; знання й уміння, що складають когнітивно-практичний компонент сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичного коледжу; компоненти, показники та рівні сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичного коледжу).

У другому розділі – **«Практичні аспекти процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін»** – дисертантка цілісно обґрунтувала організаційно-педагогічні умови формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (використання активних форм і методів навчання, що формують систему знань про професійне спілкування, комунікативну діяльність, професійно-мовленнєву компетентність; застосування педагогічного моніторингу та самомоніторингу для отримання об'єктивної інформації про результативність здійснюваного процесу та його оперативну корекцію; створення емоційно-сприятливої атмосфери на заняттях з гуманітарних дисциплін). Особливим надбанням роботи вважаємо розроблену модель формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, складниками якої є: мета освіти, зміст освіти, принципи, методи й засоби навчання, форми організації освітнього процесу, що поєднується у реальному освітньому процесі як єдність навчання, виховання й розвитку студента з метою сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів фахового медичного коледжу. Детально описано змістово-процесуальне забезпечення формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (удосконалено чинну систему освітнього процесу на прикладі оптимізації та внесення інноваційних доповнень під час вивчення гуманітарних дисциплін «Українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)» на основі використання активних методів навчання).

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов і моделі формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» – увага зосереджена на діагностиці стану сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (використання розробленого авторкою діагностичного інструментарію під час експериментального навчання, що дав змогу дослідити стан сформованості всіх компонентів професійно-мовленнєвої компетентності студентів-медиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін). Здобувачка ґрунтовно описала проведення експериментальної роботи (отримані результати якої у підсумку показали вищий рівень сформованості професійно-мовленнєвої компетентності за усіма компонентами здобувачів фахової передвищої освіти КГ, що дало змогу стверджувати про ефективність розробленої моделі й організаційно-педагогічних умов формування професійно-мовленнєвої компетентності). Аналіз результатів експерименту подавався з використанням методів математичної статистики, якими доведено вірогідність і математичну достовірність отриманих результатів. Надбанням розділу є таблиці й рисунки, що дають змогу переконатися в ефективності розробленої моделі та обґрунтованих організаційно-педагогічних умов формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Виходячи з аналізу основної частини роботи, доходимо висновку, що мета під час виконання дослідження була досягнута, достовірність гіпотези доведена.

Задум авторки дисертації досить чітко виявляється у всіх компонентах її наукового апарату: в обґрунтуванні актуальності, визначенні мети, завдань, об'єкта, предмета, теоретичних засад дослідження. Звертає на себе увагу логічно виправдана структурованість та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи, яка повною мірою відповідає меті та завданням

проведеного дослідження.

Дисертаційна робота Туровської Ірини Олександрівни за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Повнота викладу основних положень дисертації

Основні положення та найбільш важливі результати дисертаційного дослідження, поданого до захисту, опубліковано в необхідному обсязі в 15 наукових виданнях України та за кордоном, пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загалом вимоги щодо кількості та якості публікацій виконано.

Дотримання норм академічної доброчесності

При рецензуванні дисертації порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації й фальсифікації) та некоректно оформлених текстових запозичень чи будь-яких ознак неправомірного використання матеріалів інших авторів без зазначення їхнього авторства не виявлено. По всьому тексту роботи простежується єдиний стиль викладу. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та наукові положення, викладені у ній, отримані авторкою особисто.

Практична цінність роботи та рекомендації щодо її подальшого використання полягає в доборі практичного інструментарію для діагностики професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; розробці авторського тренінгу «Професійна комунікація. Комфортне спілкування». З метою вдосконалення практичної діяльності у площині формування професійно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти спеціальності 223 Медсестринство підготовлено навчально-методичні рекомендації «Методичні та практичні основи формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів: практичний poradnik».

Результати дослідження можуть бути використані у фаховій передвищій, професійній і післядипломній підготовці фахівців медичної галузі, для розробки програм практичної підготовки студентів медичних

коледжів. Основні положення, узагальнення та висновки можуть бути використані для написання монографій, підручників, навчально-методичних посібників, виконання магістерських, бакалаврських і курсових робіт.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність наукових результатів, висновків та рекомендацій у роботі досягається вдалим і коректним використанням різних методів, що дозволило Туровській Ірині Олександрівні розробити власний алгоритм наукових пошуків. Дисертантка вміло послуговується й загальнонауковими методами, насамперед аналізу, синтезу, класифікації, зіставлення, узагальнення та ін. Вдалим, на нашу думку, є використання здобувачкою статистичних методів дослідження, що забезпечило проведення відповідних етапів експерименту на належному рівні, у тому числі перевірку ефективності розробленої моделі та організаційно-педагогічних умов формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Необхідно відзначити наукову обґрунтованість загальних висновків і висновків до кожного розділу, як і значну кількість таблиць та рисунків (33 таблиці й 11 рисунків).

Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Серед активних методів навчання перевага була надана рольовим і діловим іграм, діалогам, кейс-методу, ігровому проєктуванню та тренінгу. Варто було б їх систематизувати у роботі.

2. Нам імпонує, що здобувачка при проведенні експериментального дослідження застосовувала розроблені діалоги при вивченні освітніх компонентів «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Терапія», «Догляд за хворими», завдяки чому відбувалася інтеграція «медичних» знань зі знаннями з української мови, що позитивно вплинуло на формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів-медиків.

Схвалюємо представлені в додатку Г завдання на відновлення реплік у діалозі. Водночас хочемо наголосити, що запропоновані діалоги варто було б урізноманітнити.

3. На с. 150 дисертації зазначено, що дисертантка у роботі з майбутніми фаховими молодшими бакалаврами використовувала навчальні симулятори Загальносвітової електронної бази сценаріїв клінічних випадків «ClinCaseQuest», представлені на платформі стимуляційного навчання, з метою занурення у змодельовану комунікативну ситуацію. Робота лише виграла б, якби деякі сценарії таких ситуацій були представлені в додатках.

4. Оформлення роботи в цілому відповідає нормативним вимогам. Проте у тексті дисертації все ж таки трапляються мовні та технічні огріхи (с. 28, с. 34, с. 43, с. 50, с. 97, с. 137, с. 193 тощо): тавтологія, граматичні неузгодження, поодинокі недотримання засобів милозвучності і т.п.

Висловлені авторці зауваження та побажання не є принциповими й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Туровської Ірини Олександрівни, результати якої відзначаються науковою новизною, є достатньо обґрунтованими, мають теоретичне та практичне значення.

Загальний висновок. Ґрунтовний аналіз дисертаційного дослідження Туровської Ірини Олександрівни «Формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» та опублікованих за його результатами наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація є оригінальною, цілісною, самостійно завершеною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання, яке має теоретичне і практичне значення для педагогічної науки. Чітка логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти й завершеності.

Дисертаційна робота Туровської Ірини Олександрівни «Формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» є завершеним, оригінальним,

самостійним науковим дослідженням, що відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка, Туровська Ірина Олександрівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні педагогічні науки галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри слов'янської філології

Хмельницького національного університету

Неля ПОДЛЕВСЬКА

